

УДК 351/354

DOI: 10.35432/tisb292023289087

Катерина Мануїлова

*доцент кафедри публічного управління та адміністрування
Одеського національного технологічного університету, д.держ.упр.
<https://orcid.org/0000-0002-0721-7232>
e-mail: katerinamanyilova@gmail.com*

Василь Мужайло

*доцент кафедри публічного управління та адміністрування
Одеського національного технологічного університету, к.е.н.
<https://orcid.org/0000-0001-8283-0988>
e-mail: stas560823@ukr.net*

Анастасія Вербицька

*магістр 2 курсу навчання кафедри публічного управління та адміністрування
Одеського національного технологічного університету,
асистент лікаря у відділенні медичної візуалізації
Medical Spectrim Twente (м. Енсхеде, Нідерланди)
<https://orcid.org/0000-0001-9299-1742>
e-mail: nastyaverba@gmail.com*

ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ В СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ

Визначені проблеми реалізації державної політики у сфері охорони здоров'я, обґрунтовано шляхи розв'язання цих проблем та встановлені напрямки подальших досліджень. Проаналізовано нормативно-правову базу з охорони здоров'я, досліджено результати Національної політики охорони здоров'я; виявлено сучасні проблеми та перспективи розвитку системи охорони здоров'я. Досліджено особливості оптимізації закладів охорони здоров'я України, що надають невідкладну, первинну, вторинну та третинну (високоспеціалізовану) медичну допомогу. Розглянуто витрати на охорону здоров'я. З'ясовано, як витрати на охорону здоров'я в різних країнах впливають на тривалість життя населення.

Наголошено, що система охорони здоров'я України потребує особливої уваги та державної підтримки у сучасних умовах. Реформи у сфері охорони здоров'я мають бути спрямовані на удосконалення чинної нормативно-правової бази.

Перелік платних послуг (так звані «медичні послуги другорядного значення», «парамедичні послуги») та умови запровадження медичного страхування мають бути встановлені на законодавчому рівні.

Слід розв'язати проблему створення інституту сімейної медицини.

Необхідно розробити й ухвалити довгострокову національну програму реформування системи охорони здоров'я України.

Створити правові, економічні й адміністративні механізми реалізації конституційних прав громадян України на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування.

Забезпечити гарантований рівень безоплатної належної медичної допомоги медичної допомоги в межах, визначених законом; створити контрольований державою ринок платних медичних послуг; на державному рівні створити сприятливі умови для розвитку всіх форм

власності вітчизняних закладів охорони здоров'я; створити на державному рівні сприятливі умови для задоволення потреб населення в медичній допомозі; впровадження у державі програм спрямованих на соціально-економічне стимулювання здорового способу життя; а також на правове регулювання питань пов'язаних з обмеженням реклами алкоголю, тютюну та інших шкідливих для здоров'я речовин.

Ухвалення міністерством охорони здоров'я України цих нормативно-правових актів забезпечить системний та узгоджений підхід до охорони здоров'я нашої держави та сприятиме поліпшенню загального стану здоров'я населення.

Місцеві органи влади та органи місцевого самоврядування мають стати ключовою ланкою, які будуть впроваджувати на місцях (регіон, область, громада) з урахуванням місцевих особливостей державну реформу в галузі охорони здоров'я.

Ключові слова: державна політика, управління, охорона здоров'я, реорганізація, реформа медичної галузі, оптимізація, удосконалення.

Kateryna Manuilova

*Associate Professor of the Department of Public Management and Administration
Odesa National Technological University, Doctor of Sciences in Public Administration
<https://orcid.org/0000-0002-0721-7232>
e-mail: katerinamanyilova@gmail.com*

Vasyl Muzhaylo

*Associate Professor of the Department of Public Management and Administration
Odesa National Technological University, PhD in Economics
<https://orcid.org/0000-0001-8283-0988>
e-mail: stas560823@ukr.net*

Anastasiia Verbytska

*2nd year Master's student of the Department of
Public Management and Administration Odesa National Technological University,
Physician's assistant in the medical imaging department of
Medical Spectrim Twente (Enschede, the Netherlands)
<https://orcid.org/0000-0001-9299-1742>
e-mail: nastyaverba@gmail.com*

PECULIARITIES OF IMPLEMENTATION OF THE STATE POLICY IN THE FIELD OF HEALTHCARE IN UKRAINE

The problems of implementing the state policy in the field of healthcare are identified, ways to solve these problems are substantiated, and directions for further research are established. The regulatory framework for healthcare is analysed, the results of the National Healthcare Policy are studied; current problems and prospects for the development of the healthcare system are identified. The peculiarities of optimisation of healthcare institutions in Ukraine that provide emergency, primary, secondary and tertiary (highly specialised) medical care are studied. Healthcare costs are considered. It is found out how healthcare costs in different countries affect the life expectancy of the population.

It is emphasised that the healthcare system of Ukraine requires special attention and state support in the current conditions. Healthcare reforms should be aimed at improving the current regulatory framework.

The list of paid services (the so-called "medical services of secondary importance", "paramedical services") and the conditions for the introduction of health insurance should be

established at the legislative level.

The problem of creating an institute of family medicine should be resolved.

A long-term national programme for reforming Ukraine's healthcare system should be developed and adopted.

Create legal, economic and administrative mechanisms for the realisation of the constitutional rights of Ukrainian citizens to healthcare, medical care and health insurance.

Ensure a guaranteed level of free and appropriate medical care within the limits defined by law; create a state-controlled market for paid medical services; create favourable conditions at the state level for the development of all forms of ownership of domestic healthcare institutions; create favourable conditions at the state level to meet the needs of the population in medical care; implement programmes aimed at socio-economic promotion of healthy lifestyles; and regulate the legal regulation of the issues related to the adoption of these regulations by the Ministry of Health of Ukraine will ensure a systematic and coordinated approach to healthcare in our country and will contribute to the improvement of the overall health of the population.

Local authorities and local self-government bodies should become a key element that will implement the state healthcare reform at the local level (region, oblast, community), taking into account local peculiarities.

Key words: public policy, administration, healthcare, reorganisation, healthcare reform, optimisation, improvement.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими та практичними завданнями. Система охорони здоров'я є стратегічно важливою сферою соціально-економічного життя будь-якої країни, а також являється важливим індикатором якості життя населення та сталого соціально-економічного розвитку держав, та нашої країни зокрема. Тому сфера охорони здоров'я України в сучасних умовах воєнного стану потребує особливої уваги та підтримки з боку держави. Як соціально відповідальна демократична держава, Україна зобов'язана створити сприятливі умови для належної медичної допомоги своїм громадянам та забезпечити високу якість та доступність для всіх верств населення медичних послуг.

Починаючи з 2014 року, в рамках політики децентралізації влади, Україна реформує сферу охорони здоров'я, в результаті чого в нашій країні вже створено розгалужену мережу сучасних медичних закладів, які надають послуги первинної, вторинної та третинної медичної допомоги. Проте, більшість проблем у сфері охорони здоров'я залишаються у фінансово-економічній площині. Сьогодні є очевидним, що проблема надання медичних субсидій та фінансування з різних бюджетів (державного, обласного, громади) потребує подальшого дослідження та вдосконалення. Також не розв'язаним залишається питання подальшого реформування медичної галузі в сучасних умовах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спираються автори. Значний внесок у розв'язання проблем, пов'язаних із дослідженням різноманітних аспектів становлення й особливостей функціонування системи управління охороною здоров'я, зробили такі провідні вітчизняні дослідники: О. Амоша, Г. Артамова, О. Баєва, І. Гладун, Д. Карамішев, Р. Ларіна, В. Москаленко, І. Майгасюк, З. Надюк, В. Пашков, В. Підлісна, І. Парубчак, Н. Радух, Г. Славський, Ю. Сенюк, І. Солоненко, О. Чорний та інші.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою дослідження є аналіз реалізації державної політики у сфері охорони здоров'я України та визначення перспективних шляхів реформування системи охорони здоров'я України.

Для досягнення поставленої мети необхідно розв'язати такі завдання: проаналізувати нормативно-правову базу з охорони здоров'я; дослідити реалізацію та результати Національної політики охорони здоров'я медичної політики як загальнодержавної програми; виявити сучасні проблеми та перспективи розвитку системи охорони здоров'я медичної

галузі; проаналізувати ситуацію в галузі охорони здоров'я.

Виклад основного матеріалу дослідження з обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Сучасне правове регулювання системи охорони здоров'я в нашій державі регламентується Конституцією України, «Основами законодавства України про охорону здоров'я», та іншими законами [3].

Так, відповідно до статті 49 Конституції України кожному громадянину України гарантовано право на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування [4].

Обов'язком держави є створення сприятливих умов для ефективного та доступного для всіх верст населення якісного медичного обслуговування. В Україні медичну допомогу надають безоплатно в державних і комунальних закладах охорони здоров'я. Підкреслено, що наявну мережу державних закладів охорони здоров'я не може бути скорочено.

Кожна людина має вроджене та невід'ємне право на охорону власного здоров'я. Вітчизняне суспільство і наша держава зобов'язані охороняти здоров'я і генетичну спадщину громадян України на благо теперішнього і майбутніх поколінь. Крім того, держава повинна забезпечити, щоб охорона здоров'я була одним із пріоритетних напрямів державної діяльності, поліпшити умови праці, навчання, побуту та відпочинку, розв'язати екологічні проблеми, поліпшити медичне обслуговування та сприяти формуванню здорового способу життя.

«Основи законодавства України про охорону здоров'я» визначають правові, організаційні, економічні та соціальні засади охорони здоров'я в Україні, регулюють суспільні відносини в цій сфері, забезпечують гармонійний розвиток фізичних і духовних сил, високу працездатність та активне довголіття населення, усувають чинники, що несприятливо впливають на здоров'я, захворювання та інвалідність, запобігають смертності. Кожна людина має вроджене і невід'ємне право на здоров'я [3].

Реформа системи охорони здоров'я України включає таке:

1. Чітке розмежування між первинним, вторинним і третинним рівнями надання медичних послуг.
2. закріплення за кожним рівнем надання медичної допомоги конкретного переліку медичних послуг.
3. Затвердження медичних стандартів і клінічних протоколів відповідно до європейських стандартів.
4. Ухвалення відповідних рішень про структурну реорганізацію системи охорони здоров'я місцевими та регіональними органами виконавчої влади у сфері охорони здоров'я України.

Після проведення структурної реформи вітчизняна система охорони здоров'я має бути переоснащена відповідно до виконуваних функцій згідно з табелем оснащення, затвердженим центральним органом виконавчої влади у сфері охорони здоров'я України.

Запроваджена реформа системи охорони здоров'я - це одночасний перехід від радянської системи Семашка до системи охорони здоров'я європейського зразка. Це план поступового впровадження комплексних змін, передбачених Законом України «Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення» [7].

Згідно з цим планом у 2018 році розпочалась модернізація системи первинної медичної допомоги.

У Великій Британії, наприклад, лікарі загальної практики відповідають на близько 90 % консультацій пацієнтів. Це ефективно, оскільки допомагає запобігти багатьом захворюванням до того, як вони ускладняться, потребуватимуть дорогого лікування і не завжди будуть успішними.

У 2019 році тривала підготовка до трансформації спеціалізованих медичних послуг - поліклінік і лікарень.

З 1 січня 2020 року нові механізми фінансування мають бути впроваджені на всіх

рівнях медичної допомоги - від первинної ланки до стаціонару.

В «Основах українського законодавства з охорони здоров'я» передбачено, що кожен пацієнт має право вільно обирати собі лікаря за умови, що обраний лікар здатний надавати медичні послуги.

Вище означене право вільного вибору лікаря є ключовою передумовою для впровадження в нашій країні системи сімейних лікарів.

Однак наразі існує «система сімейних лікарів», у якій лікарі закріплені за кожним регіоном, що є незадовільним для пацієнтів.

У чинному законодавстві з охорони здоров'я закріплено, що первинну медичну допомогу можуть отримувати лише літні люди та діти, тоді як здорові та працездатні люди отримують спеціалізовану та поглиблену допомогу. Це пояснюється тим, що за статистикою у розвинених країнах світу потреба в первинній допомозі сімейних лікарів є найвищою, потреба в спеціалізованій допомозі – найнижчою, а високоспеціалізованій – ще нижчою.

Водночас більшість захворювань можна діагностувати на рівні первинної медичної допомоги без необхідності високоспеціалізованого втручання.

Сучасна вітчизняна фінансово-економічна реструктуризація системи охорони здоров'я включає наступні принципи:

1. перерозподіл ресурсів між закладами охорони здоров'я з первинної, вторинної та третинної медичної допомоги.
2. концентрація бюджетів первинної медичної допомоги, включно з екстреною медичною допомогою, на районному та обласному рівнях, а бюджетів вторинної, третинної та екстреної медичної допомоги - на обласному рівні.
3. впровадження програмно-цільового методу у фінансуванні медичних послуг
4. розрахунок видатків на фінансування закладів охорони здоров'я, що надають первинну медичну допомогу, на основі подушного фінансування
5. фінансування закладів вторинної та третинної медичної допомоги на основі глобального бюджету.

Особливим елементом програмно-цільового методу в бюджетному процесі є бюджетна програма у сфері охорони здоров'я, яка розробляється відповідно до Бюджетного кодексу України.

Такими бюджетними програмами є: первинна, вторинна, третинна й екстрена медична допомога.

Центральний орган виконавчої влади у сфері охорони здоров'я України здійснює постійний моніторинг процесу медичної реформи та оцінює її результати за допомогою системи індикаторів.

У 2021 році громадяни України отримували медичну допомогу за програмою медичних гарантій майже в усіх комунальних закладах охорони здоров'я країни за наступним алгоритмом: пацієнти обирають лікарню, в якій подають електронне направлення на отримання медичної допомоги, а Національна служба здоров'я України оплачує лікування пацієнта за фіксованим тарифом. Така система фінансування галузі охорони здоров'я впроваджувалася два роки поспіль і виявилася вельми успішною. Крім того, реформою передбачено, що пацієнти також отримують чіткий перелік безоплатних медичних послуг та фінансові гарантії від держави

У 2021 році Програма медичних гарантій впровадила нові послуги для покращення доступу до медичних послуг [2]. До вищеозначених медичних послуг чинним законодавством з охорони здоров'я віднесено наступні медичні послуги: підтримка та лікування хворих на туберкульоз; на певних етапах надання первинної медичної допомоги та мобільна мультидисциплінарна допомога для пацієнтів із психічними та поведінковими розладами. В умовах воєнного стану (починаючи з 2022 р.) до означених послуг було додано ще, допомога вимушеним переселенцям.

Широке впровадження стаціонарно замісних послуг є пацієнтоорієнтованим і сучасним трендом. Окрім медичних послуг, лікарні продовжують пропонувати сервіси, які спрощують взаємодію між пацієнтами та медичними установами, наприклад, запис до лікаря онлайн, відсутність довжелезних черг біля оглядових кабінетів, зрозуміла навігація, легке пересування закладом та зручні туалети.

Ключовою суттю реформи у сфері охорони здоров'я є надання більше послуг пацієнтам, оскільки тепер пацієнти можуть обирати, до якої медичної організації звернутися за конкретною послугою. Отже, чим більше послуг надає медичний заклад, тим більше коштів він отримує від Національної служби здоров'я. Окрім медичних послуг лікарні продовжують пропонувати електронні сервіси, які спрощують взаємодію між пацієнтами та медичними установами, наприклад, запис на прийом до лікаря онлайн, це сприяє зменшенню довжелезних черг біля оглядових кабінетів, розробка та впровадження зрозумілої навігації дозволяє облегшити пацієнтам пересування медичним закладом.

Таким чином, медичні заклади стають більш сервісними, адже чим більше послуг надає медичний заклад, тим більше коштів він отримує від Національної служби здоров'я. Це спонукає з одного боку, медичні заклади розробляти програми й стратегії власного розвитку спрямованих на надання якомога більше медичних послуг. З іншого боку, пацієнти отримали право обирати той медичний заклад, якій найкраще здатний задовольнити потреби пацієнта у конкретній медичній послугі. Увесь 2021 рік пройшов у боротьбі з негативними наслідками спричиненими пандемією COVID-19, і Національна служба здоров'я України довела свою ефективність і здатність швидко реагувати в екстрених ситуаціях, підготувавши відповідні зміни до Програми медичних гарантій та втіливши їх. Закладам, що надавали допомогу пацієнтам з коронавірусною інфекцією, забезпечувалась оплата наданих медичних послуг, що давало змогу закупити необхідні засоби для лікування та виплатити підвищену заробітну плату персоналу. Ще одним викликом для системи охорони здоров'я став черговий етап децентралізації, внаслідок якого велика кількість медичних закладів змінила власника. Національна служба здоров'я перебувала в постійному плідному діалозі з органами місцевого самоврядування, надавала консультації для забезпечення ефективної роботи закладів.

Другий рік поспіль саме медичні заклади України продовжують боротись за життя поранених бійців ЗСУ та мирних жителів України. Завдяки тісній співпраці з органами влади, громадськими організаціями, бізнес-структурами, волонтерами та меценатами, міністерству з охорони здоров'я України вдається успішно розв'язувати більшість матеріальних проблем, що виникають у період воєнного стану.

Питання впровадження медичного страхування широко обговорюється у суспільстві. Так, згідно з вищезазначеним рішенням Конституційного Суду України, частина 1 статті 49 Конституції України гарантує право кожного на охорону здоров'я, тобто право на добровільне, а не обов'язкове медичне страхування. Щодо державного медичного страхування, то відповідно до конституційного положення «у державних і комунальних закладах охорони здоров'я медична допомога надається безоплатно» за умови, що платником обов'язкового страхового внеску (збору) є установа, організація, підприємство, інша особа, яка здійснює комерційну діяльність, або державний фонд. Стягнення таких внесків з населення в національній системі медичного страхування суперечить вищезазначеній конституційній нормі, оскільки є однією з форм оплати за надання медичних послуг у державних і комунальних закладах охорони здоров'я.

Водночас на законодавчому рівні має бути визначено поняття медичної допомоги, умови здійснення медичного страхування, зокрема загальнодержавного медичного страхування, створення та використання добровільних лікарняних кас, порядок надання медичних послуг, що виходять за межі платних медичних послуг у державних і комунальних закладах охорони здоров'я, а також перелік таких послуг.

Окремий закон про надання другорядних медичних послуг («парамедичних») та порядок запровадження медичного страхування досі не ухвалено міністерством охорони здоров'я. Автор дослідження у VisualCapitalist [8] наводить діаграму, яка показує співвідношення витрат на охорону здоров'я в різних країнах та тривалості життя (рис. 1).

За останнє століття тривалість життя є світі зросла у 2 рази, головним чином завдяки впровадженню інновацій і відкриттям у різних галузях медицини, пов'язаних із санітарією, вакцинами та профілактичною медичною допомогою.

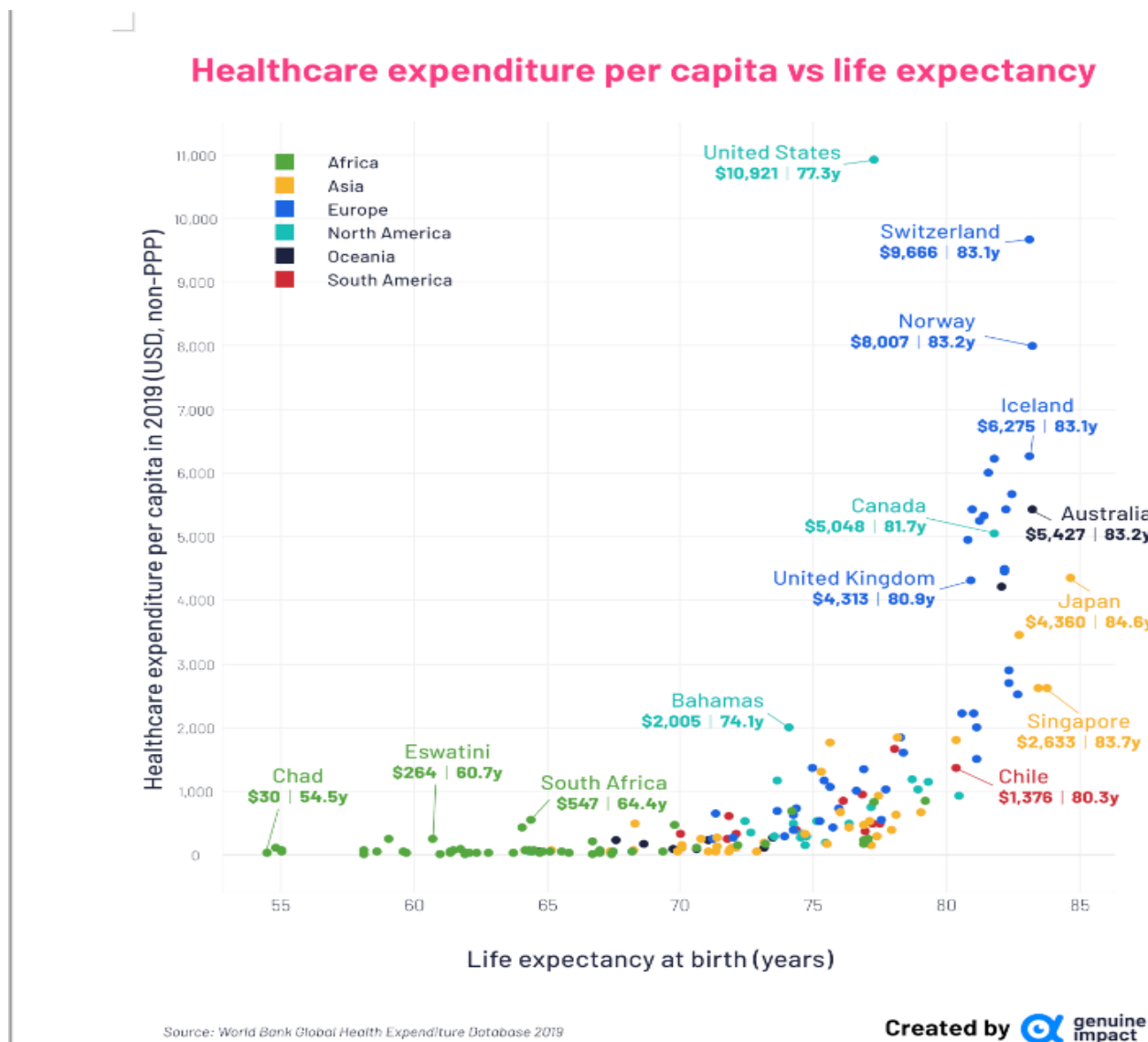

Рис. 1. Витрати на охорону здоров'я та тривалість життя за країнами (на особу у тис. \$)

Однак існує розрив у тривалості життя між країнами. За даними Світового банку, це може бути частково пов'язано з кількістю грошей, які країна витрачає на охорону здоров'я. Країни, які витрачають значні фінансові ресурси на охорону здоров'я, як правило, мають більшу очікувану тривалість життя до досягнення 80-річного віку.

Станом на 2019 рік Україна витрачає 248 доларів США на душу населення на охорону здоров'я має середню очікувану тривалість життя 71 рік (рис. 2 і 3) [9]. Однак існує розрив у тривалості життя між країнами. За даними Світового банку, це може бути частково пов'язано з кількістю грошей, які країна витрачає на охорону здоров'я. Країни, які витрачають більше на охорону здоров'я, як правило, мають більшу очікувану тривалість життя до досягнення 80-річного віку.

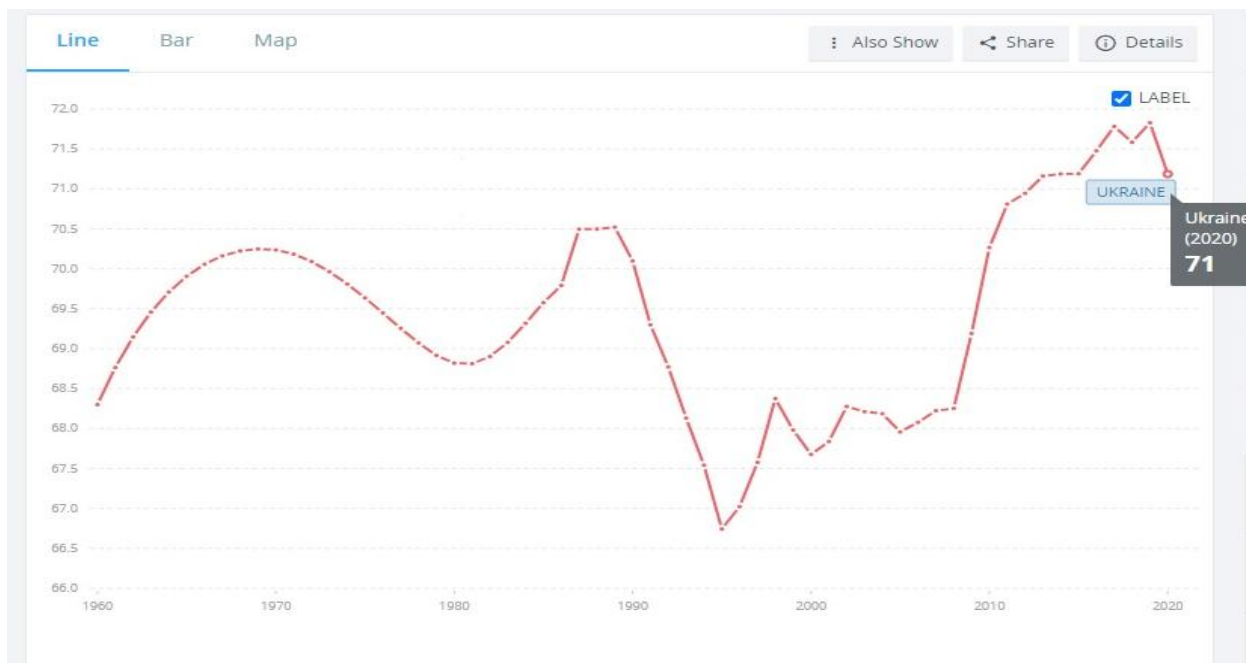

Рис. 2. Витрати Поточні витрати на охорону здоров'я на душу населення в Україні

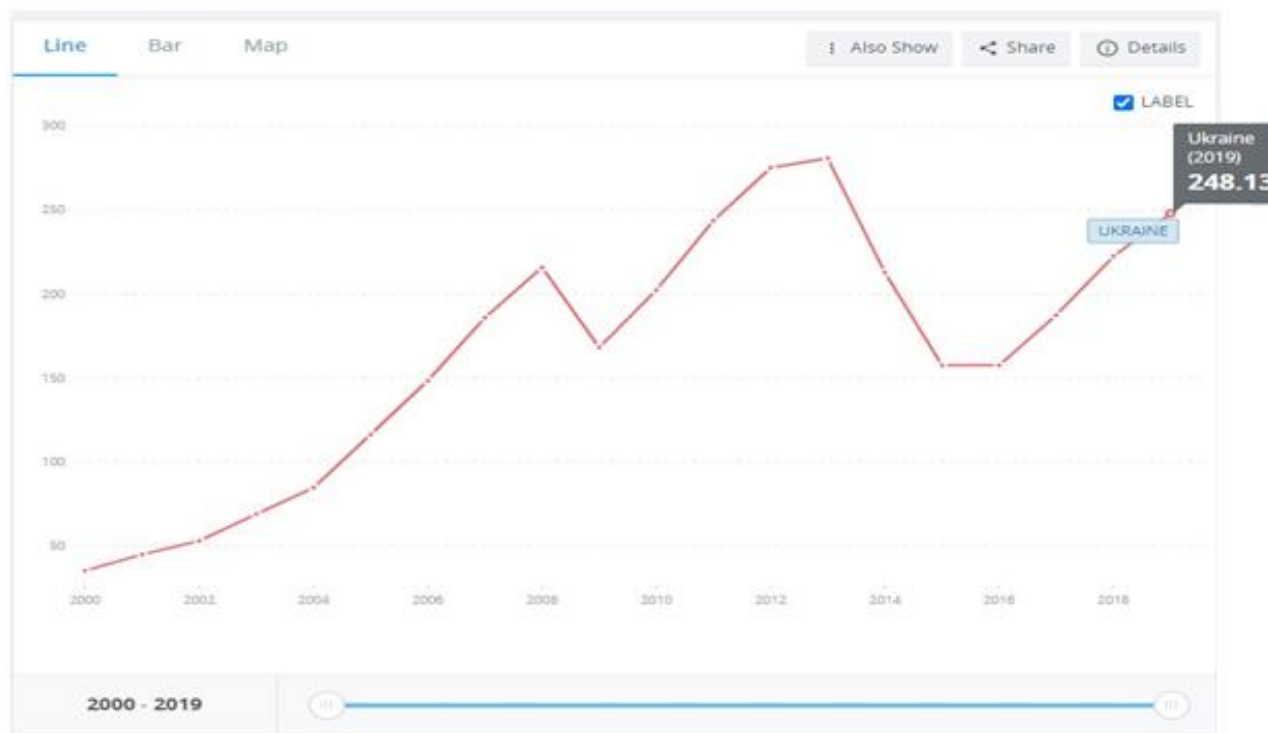

Рис. 3. Очікувана тривалість життя в Україні з народження (роки)

Концепція розвитку системи громадського здоров'я, затверджена Кабінетом Міністрів України, передбачає, що інфраструктура системи громадського здоров'я має включати національні та регіональні центри громадського здоров'я. Зокрема, на національному рівні передбачається, що Міністерство охорони здоров'я виступатиме координатором програм і проектів центрів громадського здоров'я у сфері громадського здоров'я та здійснюватиме підтримку управлінських рішень у сфері громадського здоров'я, зокрема створення та забезпечення функціонування єдиної інформаційно-аналітичної системи медичної інформації, запровадження методичного керівництва для проведення тестування та аналітичної роботи регіональних центрів громадського здоров'я. Виконання функцій

громадського здоров'я на регіональному (обласному, Київському, Севастопольському) рівні через передачу окремих функцій громадського здоров'я та ресурсів органам місцевого самоврядування, оптимізацію поєднання наявних ресурсів та створення регіональних центрів громадського здоров'я.

Основними функціями центрів громадського здоров'я є епідеміологічний нагляд за захворюваннями та оцінка стану здоров'я населення, визначення пріоритетних проблем і загроз для здоров'я, забезпечення готовності та планування на випадок надзвичайних ситуацій у сфері громадського здоров'я, забезпечення профілактики захворювань, зміцнення громадського здоров'я, планування людських ресурсів для системи громадського здоров'я, стратегічне управління сектором громадського здоров'я, комунікація для населення.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. У 2015 році ООН ухвалила програму сталого розвитку до 2030 року. Мета цієї програми є забезпечення здорового життя та сприяння добробуту для всіх людей різного віку. Національна політика України у сфері охорони здоров'я також має бути спрямована на це.

Водночас система охорони здоров'я України потребує особливої уваги та державної підтримки у сучасних умовах. Реформи у сфері охорони здоров'я мають бути спрямовані на удосконалення чинної нормативно-правової бази.

На законодавчому рівні має бути встановлено перелік платних послуг (так звані «медичні послуги другорядного значення», «парамедичні послуги») та умови запровадження медичного страхування.

Слід розв'язати проблему створення інституту сімейної медицини.

Необхідно розробити й ухвалити довгострокову національну програму реформування системи охорони здоров'я України.

Створити правові, економічні й адміністративні механізми реалізації конституційних прав громадян України на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування.

Забезпечити гарантований рівень безоплатної належної медичної допомоги медичної допомоги в межах, визначених законом; створити контрольований державою ринок платних медичних послуг; на державному рівні створити сприятливі умови для розвитку всіх форм власності вітчизняних закладів охорони здоров'я; створити на державному рівні сприятливі умови для задоволення потреб населення в медичній допомозі; впровадження у державі програм спрямованих на соціально-економічне стимулювання здорового способу життя; а також на правове регулювання питань пов'язаних з обмеженням реклами алкоголю, тютюну та інших шкідливих для здоров'я речовин.

Ухвалення міністерством охорони здоров'я України цих нормативно-правових актів забезпечить системний та узгоджений підхід до охорони здоров'я нашої держави та сприятиме поліпшенню загального стану здоров'я населення.

Місцеві органи влади та органи місцевого самоврядування мають стати ключовою ланкою, які будуть впроваджувати на місцях (регіон, область, громада) з урахуванням місцевих особливостей державну реформу в галузі охорони здоров'я.

Література

1. Завдання та шляхи реалізації реформи системи охорони здоров'я [Електронний ресурс]. Режим доступу до ресурсу: <https://uozter.gov.ua/ua/363-zavdannya-ta-shlyahi-realizacii-reformuvannya-galuzi>.
2. Звіт НСЗУ за 2021 рік [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://nszu.gov.ua/storage/files/book-ua.pdf?1667231113>
3. Правові засади реформування галузі охорони здоров'я: стан, проблеми, перспективи розвитку [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://minjust.gov.ua/m/str_6764

4. Конституція України [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80/paran4324#n4324>.
5. Указ Президента України "Про Концепцію розвитку охорони здоров'я населення України" [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1313/2000#Text>.
6. Паспорт Одеської області 2020 рік [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://oda.od.gov.ua/wp-content/uploads/2021/05/pasport-oblasty-2020_compressed.pdf
7. Законі України “Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення” [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2168-19#Text>
8. Charted: Healthcare Spending and Life Expectancy, by Country. Thruma Du [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.visualcapitalist.com/cp/healthcare-spending-versus-life-expectancy-by-country/>
9. World Bank Open Data [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: data.worldbank.org
10. Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text>

References

1. Tasks and ways of implementing the reform of the health care system [Electronic resource] - Mode of access to the resource: <https://uozter.gov.ua/ua/363-zavdannya-ta-shlyahi-realizacii-reformuvannya-galuzi>.
2. Report of NSZU for 2021 [Electronic resource] – Resource access mode: <https://nszu.gov.ua/storage/files/book-ua.pdf?1667231113>
3. Legal principles of reforming the health care industry: state, problems, prospects for development [Electronic resource] - Mode of access to the resource: https://minjust.gov.ua/m/str_6764
4. The Constitution of Ukraine [Electronic resource] – Mode of access to the resource: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96%D0%B2%D1%80/paran4324#n4324>.
5. Decree of the President of Ukraine "On the Concept of the Development of Health Care of the Population of Ukraine" [Electronic resource] - Mode of access to the resource: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1313/2000#Text>.
6. Passport of Odesa Oblast 2020 [Electronic resource] – Resource access mode: https://oda.od.gov.ua/wp-content/uploads/2021/05/pasport-oblasty-2020_compressed.pdf
7. The Law of Ukraine «On State Financial Guarantees of Medical Services of the Population» [Electronic resource] - Mode of access to the resource: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2168-19#Text>
8. Charted: Healthcare Spending and Life Expectancy, by Country. Thruma Du [Electronic resource] - Resource access mode: <https://www.visualcapitalist.com/cp/healthcare-spending-versus-life-expectancy-by-country/>
9. World Bank Open Data [Electronic resource] - Mode of access to the resource: data.worldbank.org
10. Law of Ukraine "On Local Self-Government in Ukraine" [Electronic resource] - Resource access mode: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text>